

ГЛОСАРІЙ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ – КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ

Бюджетне вирівнювання за доходами – система фінансового вирівнювання, яка стимулює громади (райони, міста обласного значення) та регіони заробляти більше. З бюджетів адмінтеродиниць, які мають індекс податкоспроможності понад 1,1, вилучаються 50% перевищення в розрахунку на мешканця. Ці вилучення спрямовуються в державний бюджет і служать загалом для надання дотації бюджетам тих адмінтеродиниць, в яких індекс податкоспроможності менше 0,9. Але при цьому такі адмінтеродиниці отримують за рахунок дотації лише 80% суми, якої не вистачає до досягнення рівня податкоспроможності 0,9 в розрахунку на мешканця. Тобто і заможні, і менш успішні адмінтеродиниці мають стимул заробляти більше. Негативний наслідок формули вирівнювання – диспропорції між найкращим і найгіршим бюджетами досить великий – для громад (районів, міст обласного значення) він перевищує три рази, для регіонів – два рази.

Індекс податкоспроможності бюджету – показник відношення доходів бюджету адміністративно-територіальних одиниць до середнього показника по Україні в розрахунку на мешканця. До доходів для громад, районів, міст обласного значення береться 60% податку на доходи фізичних осіб, для обласних бюджетів – 15% податку на доходи фізичних осіб та 10% податку на прибуток.

Бюджет місцевого самоврядування (місцевий бюджет) – план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування. Орган місцевого самоврядування самостійно розробляє, затверджує і виконує відповідний місцевий бюджет.

Власні повноваження громади – повноваження, здійснення яких пов'язане з вирішенням питань місцевого значення, наданням послуг населенню (благоустрій, ЖКГ, будівництво, адміністративні послуги тощо). Органи місцевого самоврядування наділені повною свободою дій для виконання цих повноважень і несуть за них відповідальність перед жителями та державою.

Госпітальний округ - об'єднання закладів охорони здоров'я, що надають вторинну медичну допомогу, яке створюється на основі критеріїв створення госпітальних округів і функціонує відповідно до примірного положення, яке розробляється і затверджується центральним органом виконавчої влади з питань охорони здоров'я.

Громада (поняття законодавчо не закріплено) – адміністративно-територіальна одиниця базового рівня, до якої належить один або декілька населених пунктів. Громада утворюється, як правило, в результаті добровільного об'єднання територіальних громад.

Громадське слухання – встановлений статутом територіальної громади порядок громадського обговорення найбільш важливих питань місцевого значення, зустрічей членів громади з депутатами місцевої Ради та посадовими особами місцевого самоврядування, при яких члени громади можуть порушувати питання та вносити пропозиції щодо проблем місцевого самоврядування. Ці пропозиції підлягають обов'язковому розгляду органами та посадовими особами місцевого самоврядування.

Громадський контроль – це публічна перевірка громадянським суспільством діяльності держави на відповідність проголошеним нею цілям, коригування цієї діяльності і самих цілей, підпорядкування політики держави, діяльності її органів і посадових осіб інтересам суспільства, а також нагляд громадянського суспільства за діяльністю державних органів та органів місцевого самоврядування, спрямованою на захист і забезпечення прав і законних інтересів людини та фундаментальних свобод, і на повагу до них.

Громадянське суспільство - сфера недержавних суспільних інститутів і відносин, які перебувають поза сферою державного директивного регулювання, а також сукупність недержавних організацій, які представляють волю та інтереси громадян. Елементами громадянського суспільства є політичні партії, громадські об'єднання, асоціації та інші об'єднання, що охоплюють всі сфери суспільного життя.

Делеговані повноваження – окремі повноваження держави (освіта, медицина, соціальний захист, культура), право виконання яких передано органам місцевого самоврядування. За державою

залишається право контролювати стан і наслідки виконання цих повноважень, а також обов'язок їх фінансування через окремі субвенції, закріплення податків.

Державний фонд регіонального розвитку (ДФРР) – гарантована державою фінансова підтримка проектів та програм регіонального розвитку. Розподіл коштів Фонду між регіонами відбувається за чіткою формулою, відповідно до чисельності мешканців регіону та показника ВВП на душу населення. Проекти - претенденти розміщуються на онлайн-платформі і обираються за результатами відкритого конкурсу. У регіонах діють відповідні комісії, які обирають проекти та подають їх на затвердження Уряду.

Децентралізація влади – передача політичних, адміністративних повноважень від державних органів влади органам місцевого самоврядування. Повноваження, разом з фінансами, передаються найближче до людей, де їх можна реалізовувати найбільш ефективно. Передача повноважень супроводжується передачею необхідних ресурсів для виконання цих повноважень та встановленням державного контролю за законністю актів місцевого самоврядування

Доходи об'єднаної територіальної громади - власні, визначені законодавством, джерела та закріплені у встановленому порядку загальнодержавні податки, збори та інші обов'язкові платежі. Склад доходів місцевих бюджетів визначається Бюджетним кодексом України та законом про Державний бюджет України.

Ефективне місцеве самоврядування – управління, завдяки якому усі мешканці громади мають простий доступ до якісних послуг і сервісів, громадяни мають можливість брати участь у розвитку території, впливати на рішення місцевої влади.

Європейська хартія місцевого самоврядування – документ, прийнятий 15 жовтня 1985 року під егідою Конгресу Місцевих та Регіональних Влад Європи та відкритий для підписання державами-членами Ради Європи. Документ набув чинності 1 вересня 1988 року.

Хартія визначає основні принципи та механізми дії самоврядних органів влади в державах-членах Ради Європи. Децентралізація влади, застосування принципу субсидіарності (вирішення конкретних проблем на найближчому до повсякденних потреб людей щаблі влади) є головною ідеєю хартії. Це перший документ такого роду, що гарантує виконання принципу субсидіарності. Вищі адміністративні органи повинні вирішувати конкретні проблеми лише у випадку, якщо їх вирішення силами місцевих адміністрацій є неефективним або неможливим. Документ фіксує політичні та економічні права місцевого самоврядування, його незалежність від центральної влади, його обов'язок захищати громадян від зловживань з боку національної та пан'європейської бюрократії. Принципи Хартії застосовуються до всіх видів органів місцевого самоврядування.

Україна ратифікувала Хартію 15 липня 1997.

Загальні збори – зібрання всіх, або певної кількості жителів села (сіл), селища, міста для вирішення питань місцевого значення є формою їхньої безпосередньої участі у вирішенні питань місцевого значення. Рішення загальних зборів громадян враховуються органами місцевого самоврядування в їх діяльності. Порядок проведення загальних зборів громадян за місцем проживання визначається законом та статутом територіальної громади.

Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні– документ, схвалений розпорядженням Кабінету Міністрів України 1 квітня 2014 року (№ 333-р) і визначає напрямки, механізми і строки формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад.

Межі об'єднаної територіальної громади – зовнішні межі юрисдикції рад територіальних громад, що об'єдналися.

Місцева ініціатива – право членів територіальної громади ініціювати розгляд у Раді (в порядку місцевої ініціативи) будь-якого питання, віднесеного до відання місцевого самоврядування.

Місцева політика—організація спільного життя осіб, що проживають у даному населеному пункті.

Місцевий референдум – форма вирішення територіальною громадою питань місцевого значення шляхом прямого волевиявлення. Регулюється Законом «Про всеукраїнський та місцеві референдуми».

Міське самоврядування – право територіальної громади – жителів міста, селища, села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл – самостійно вирішувати питання місцевого значення у межах Конституції і законів України. Це поняття стосується не тільки базового рівня, але й субрегіонального (райони) та регіонального (області, АРК).

Об'єднання громадян – добровільне громадське формування, створене на основі єдності інтересів для спільної реалізації громадянами своїх прав і свобод.

Об'єднана територіальна громада – об'єднання кількох поселень, що мають єдиний адміністративний центр. Адміністративним центром якої визначено місто, є міською територіальною громадою, центром якої визначено селище, - селищною, центром якої визначено село, - сільською.

Опорна школа – це школа, що має відповідну навчально-матеріальну базу, кваліфікований, педагогічний колектив, який у комплексі вирішує завдання сучасної освіти, надає високий рівень навчання й виховання учнів, користується авторитетом і визнанням учителів, педагогічної громадськості району, міста, області. Опорна школа має філії, базою для яких є існуюча мережа шкіл.

Освітній округ – об'єднання навчальних закладів, закладів культури, фізичної культури і спорту (суб'єкти округу). До складу округу можуть входити опорні загальноосвітні навчальні заклади школи (далі - опорні заклади), їх філії.

Перспективний план формування територій громад – бачення державою ефективного територіального устрою на базовому рівні у межах відповідної області. Перспективний план розробляється з метою формування територіальних громад (за відповідними типами – сільські, селищні, міські), органи місцевого самоврядування яких спроможні виконувати всі функції, покладені на них законом. Перспективний план має охоплювати всю територію області.

Пленарне засідання ради – передбачений законодавством спосіб організації роботи ради протягом дня або тижня.

Повсюдність місцевого самоврядування – принцип, за яким місцеве самоврядування на всіх рівнях має здійснюватися по всій Україні, що означає відсутність територій, на які не поширюється юрисдикція органів місцевого самоврядування всіх рівнів. Вказаний принцип є частиною загального принципу повсюдності влади, який передбачає також повсюдність державної влади.

Податки, що сплачуються до місцевих бюджетів об'єднаних територіальних громад (у відсотках) – податкові надходження до місцевих бюджетів об'єднаних територіальних громад згідно зі змінами до Бюджетного кодексу України від 28.12.2014, що включають в себе: 1) 60% податку на доходи фізичних осіб; 2) 25% екологічного податку; 3) 5% акцизного податку з реалізації підакцизних товарів; 4) 100% єдиного податку; 5) 100% податку на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності; 6) 100% податку на майно (нерухомість, земля, транспорт); 7) державне мито; 8) плату за надання адміністративних послуг, адміністративні штрафи та штрафні санкції; 9) збір за місця паркування транспортних засобів; 10) туристичний збір; 11) плату за ліцензії та сертифікати на певні види господарської діяльності; 12) надходження від орендної плати за користування майновим комплексом та ін. майном, що перебуває в комунальній власності; 13) рентні плати за користування надрами (в т.ч. для видобування корисних копалин), за спеціальне використання води та водних об'єктів, лісових ресурсів; 14) орендну плату за водні об'єкти, їх частини; 15) плату за розміщення тимчасово

вільних коштів місцевих бюджетів (банківські депозити);16) концесійні платежі щодо об'єктів комунальної власності;17) 75% коштів відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва;18) 50% грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього середовища внаслідок господарської та ін. діяльності;19) 10% вартості питної води від суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють реалізацію питної води через системи централізованого водопостачання з відхиленням від відповідних стандартів;20) 1,5% коштів від використання (реалізації) частини виробленої продукції, що залишається у власності держави відповідно до угод про розподіл продукції, та/або коштів на території громад, де знаходиться відповідна ділянка надр (газ, нафта);21) 55% коштів від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення або прав на них, що перебувають у державній власності до розмежування земель державної і комунальної власності;22) плату за надання місцевих гарантій.

Постійні комісії ради – органи ради, що обираються з числа її депутатів, для вивчення, попереднього розгляду і підготовки питань, які належать до їх відання, здійснення контролю за виконанням рішень ради.

Представницький орган місцевого самоврядування - виборний орган (рада), який складається з депутатів і відповідно до закону наділяється правом представляти інтереси територіальної громади і приймати від її імені рішення

Програма розвитку підприємництва – загальнодержавна програма створення сприятливих умов для провадження діяльності суб'єктами малого і середнього підприємництва, підтримки та розвитку такого підприємництва шляхом впровадження інноваційних технологій.

Рада об'єднаної територіальної громади – представницький орган місцевого самоврядування, що є юридичною особою, розміщеною в адміністративному центрі об'єднаної територіальної громади, і є правонаступником прав та обов'язків всіх юридичних осіб - сільських, селищних, міських рад, обраних територіальними громадами, що об'єдналися, з дня набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною об'єднаною територіальною громадою.

Регіональний офіс реформ у сфері місцевого самоврядування, децентралізації повноважень органів виконавчої влади – організація, що надає організаційну, консультативну, інформаційну допомогу органам влади з впровадження реформ у сфері місцевого самоврядування, децентралізації повноважень органів виконавчої влади з метою посилення інституційного, адміністративного та експертного забезпечення реформи на місцевому і регіональному рівні. Робота офісу також спрямована на здійснення моніторингу впровадження реформ на регіональному рівні, узагальнення інформації щодо проблемних питань та внесення пропозицій Уряду щодо шляхів їх вирішення.

Рівні місцевого самоврядування - регіональний - області, субрегіональний - райони, базовий - села, селища, міста, райони в містах (після запланованих законодавчих змін - громади).

Розпорядники бюджетних коштів—бюджетні установи в особі їхніх керівників, яких уповноважено на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань та здійснення видатків з бюджету.

Сесія ради - це сукупність пленарних засідань ради, а також засідань її постійних комісій.

Спроможна територіальна громада – громада, в якій місцеві джерела наповнення бюджету, інфраструктурні та кадрові ресурси є достатніми для вирішення органами місцевого самоврядування питань місцевого значення, передбачених законодавством, в інтересах жителів громади.

Спроможність громади – здатність органів місцевого самоврядування якісно надавати усі необхідні населенню послуги, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства тощо. Спроможність визначається державою відповідно до наперед визначених критеріїв.

Статут об'єднаної територіальної громади – основний документ об'єднаної територіальної громади, прийнятий її представницьким органом з метою врахування історичних, національно-культурних, соціально-економічних та інших особливостей здійснення місцевого самоврядування.

Субсидіарність – організація управління державою, за якої питання вирішуються на тому рівні, де це найбільш ефективно.

Староста – посадова особа місцевого самоврядування у селах, що входять до складу об'єднаної територіальної громади. Обирається на виборах, які оголошуються рішенням ради об'єднаної громади. Представляє інтереси жителів села чи декількох населених пунктів у виконавчих органах ради об'єднаної громади. Сприяє жителям у підготовці документів, що подаються до органів місцевого самоврядування. Інші обов'язки старости визначає рада об'єднаної громади.

Сфера відповідальності сільського старости - представляти інтереси жителів села, селища у виконавчих органах сільської, селищної, міської ради; сприяти жителям села, селища у підготовці документів, що подаються до органів місцевого самоврядування; брати участь у підготовці проекту бюджету територіальної громади в частині фінансування програм, що реалізуються на території відповідного села, селища; вносити пропозиції до виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради з питань діяльності на території відповідного села, селища виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, підприємств, установ, організацій комунальної форми власності та їх посадових осіб; здійснювати інші обов'язки, визначені Положенням про старосту.

Субвенція об'єднаним громадам на розвиток інфраструктури - гарантована державою фінансова підтримка проектів розвитку інфраструктури об'єднаних громад. У 2016 році у Держбюджеті закладено 1 млрд. грн. Кошти субвенції розподілені між об'єднаними громадами за чіткою формулою, в залежності від кількості сільського населення і площі громади. У 2016 році субвенція розподілена між 159 об'єднаними громадами: від 957 тис. грн. для найменшої об'єднаної громади до 23,2 млн. грн. — для найбільшої. У 2017 році закладено 0,5 млрд. Грн із загального фонду державного бюджету та 1 млрд. Грн – із спеціального.

Територіальна громада - жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, або добровільне об'єднання жителів кількох поселень, що мають єдиний адміністративний центр.

Третій сектор – неприбутковий, недержавний сектор.

Федералізм – державно-правова думка і система, також рух, спрямований на утворення союзних держав — федерацій, які є формою інтеграції близьких географічно, споріднених історично й культурно та зв'язаних іншими інтересами країв у одне ціле при збереженні самоуправління й державного статусу складових частин. Управлінські системи в державах вважаються федеральними, коли складові федеральні одиниці мають власні інституції, повноваження із прийняття рішень, прибутки (самоуправління), а також беруть участь у прийнятті рішень на центральному рівні. З європейських країн Швейцарія, а також Німеччина, Австрія, Бельгія та, деякою мірою, Іспанія є федеральними державами.

Фінансова/фіскальна децентралізація – процес делегування повноважень місцевому самоврядуванню щодо прийняття рішень у сфері бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів, виявляється у фіскальній незалежності органів місцевого самоврядування приймати рішення щодо формування бази оподаткування, визначення ставок відповідних місцевих податків та зборів, введення податкових стимулів для галузей економіки на регіональному рівні, а також формування структури видатків для надання суспільних благ населенню.

Центр надання адміністративних послуг (ЦНАП) – офіс, через який організується надання адміністративних послуг як органами місцевого самоврядування так органами державної влади. При цьому відвідувач не має безпосереднього контакту із службовцем, який здійснює надання такої послуги. ЦНАПи створюються найближче до мешканців. Відповідальним за функціонування ЦНАПів є орган місцевого самоврядування базового рівня – місто, ОТГ.